

Nr 39

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i samband med nedläggandet av driften vid linberedningsverket i Mellansel.

I en till riksdagen den 12 oktober 1956 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 186, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att medgiva Kungl. Maj:t att enligt i huvudsak de grunder och förutsättningar, som angivits i propositionen,

1) förklara att krav på återbetalning av statens fordran på grund av Föreningen Norrlandslins u. p. a. lån ur hemslöjdslånefonden icke skall framställas förrän i samband med föreningens likvidation och att denna statens fordran vid likvidationen skall göras gällande med rätt efter övriga fordringar hos företaget samt att, såvitt angår kronans rätt, hinder icke skall föreligga för Föreningen Norrlandslin u. p. a. att avskrivna sina fordringar hos odlare för utsädesleveranser till 1956 års odling.

2) i mån av behov avskrivna Föreningen Norrlandslin u. p. a. ur hemslöjdslånefonden beviljade lån,

3) av de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anvisade medel, vilka ingår i det å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, till Föreningen Norrlandslins u. p. a. odlare utbetala 300 kronor per hektar enligt kontrakt med föreningen år 1956 odlad linareal, vilken icke kontraktenslignigt blivit utdömd.

Med stöd av beslut av riksdagen (prop. 1951: 192, JoU 47, rskr. 379) föreskrev Kungl. Maj:t den 10 april 1953, att av de lån, som ur hemslöjdslånefonden beviljats Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel, ett belopp av 710 000 kronor fr. o. m. den 1 maj 1953 skulle löpa utan amorterings- och räntebetalningsskyldighet för föreningen. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t den 17 juli 1953, att föreningen beviljade då utestående lån ur samma fond skulle — till den del lånen icke förklarats skola löpa utan amorterings- och räntebetalningsskyldighet — läggas samman med föreningens ränteskuld och amorteras i överensstämmelse med ett av Riksförbundet Lin och hampa, producentförening u. p. a., framlagt förslag, dock med första amortering den 1 september 1953. Av sistnämnda lån återstår f. n. oguldet ett belopp av 446 242 kronor 50 öre jämte sedan den 1 januari 1956 upplupen ränta.

Enligt beslut av 1956 års riksdag (prop. 1956: 38, JoU 6, rskr. 130) utgår till linberedningsverket i Mellansel — förutom allmänt pristillägg av högst 75 öre per kilogram spinnbar linfiber — ett särskilt pristillägg av högst 55 öre per kilogram spinnbar linfiber. Med hänsyn till de förhållandevis höga kostnaderna för stödet till mellanselverket och därmed den norrländska linproduktionen har en omprövning av detta stöd förutsatts skola ske senast efter tre år. Pristilläggen för linfiber bestrides av medel, som av riksdagen anvisas å det under nionde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Vid beräkningen av medelsbehovet för stödjande av linodlingen under budgetåret 1956/57 har man, såvitt nu är i fråga, utgått från ett allmänt pristillägg av 75 öre och ett särskilt pristillägg till linberedningsverket i Mellansel av 55 öre per kilogram spinnbar linfiber samt från en stödberättigad kvantitet av 300 ton linfiber för sagda verk.

I en den 11 juli 1956 dagtecknad skrift, vid vilken fogats preliminära balansräkningar per den 30 juni 1956, har *Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel*, anhållit att Kungl. Maj:t måtte besluta, att kronans fordringar hos föreningen skall göras gällande först i samband med föreningens likvidation och att dessa fordringar vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos föreningen. Vidare har föreningen i en skrift den 23 juli 1956, vari förklaras att driften vid föreningens linberedningsverk icke kan fortsättas, anhållit att Kungl. Maj:t måtte medge statens jordbruksnämnd att av de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anslagna medlen, vilka ingår i reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område — i stället för pristillägg till föreningen — till föreningens odlare utbetala 300 kronor per hektar enligt kontrakt med föreningen odlad linareal. Slutligen har föreningen i en den 4 september 1956 dagtecknad skrift anhållit, att Kungl. Maj:t måtte — såvitt angår kronans rätt — förklara, att föreningens fordringar hos dennas odlare till följd av utsädesleveranser för 1956 års skörd må avskrivas av föreningen.

Över *Föreningen Norrlandslins* framställningar den 11 och 23 juli 1956 har yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket och statens jordbruksnämnd. Nämnden har därjämte avgivit utlåtande över föreningens framställning den 4 september 1956.

I propositionen lämnas å s. 3—7 en närmare redogörelse för föreningens framställningar i ärendet samt å s. 7—10 en redogörelse för innehållet i däröver avgivna remissyttranden. Utskottet tillåter sig hänvisa till propositionen i dessa delar.

Departementschefen har anfört följande.

»I propositionen 1956: 38 angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen fann jag mig av flera skäl böra förorda, att särskilt stöd även i fortsättningen skulle utgå till den norrländska linproduktionen. Med hänsyn till de betydande belopp av allmänna medel, som linodlingen i Norr-

land årligen drager, borde emellertid enligt min mening en omprövning av stödet ske senast efter tre år. Vad jag sålunda förordade, godtogs av riksdagen.

Vid min bedömning av den norrländska linhanteringens möjligheter att fortbestå utgick jag från de utredningar och kalkyler, som på grundval av bl. a. dåvarande prisläge för lin och linprodukter utförts av statens jordbruksnämnd, Föreningen Norrlandslin m. fl. Sedan dessa utredningar verkställdes, har emellertid på förhållandevis kort tid de grundläggande förutsättningarna rätt väsentligt förändrats. Såsom nämnden och föreningen framhållit, har sålunda på senare tid ett prisfall inträffat på lin och linprodukter, vilket medfört en betydande försämring av betingelserna för linhanteringen överhuvudtaget. Härtill kommer för föreningens del, att de båda senaste årens svaga skördeutfall för lin inom berörda områden försvagat föreningens ekonomiska ställning. Föreningen har vidare förlorat sin hittillsvarande driftsledare, och det har visat sig omöjligt att skaffa en kompetent ersättare för denne. Föreningens styrelse har i den föreliggande situationen bedömt varje fortsatt verksamhet vid föreningens linbredningsverk i Mellansel såsom ytterligare förlustbringande och därför beslutat föreslå föreningsstämman, att föreningen skall träda i likvidation. Av nämndens yttrande framgår bl. a., att nämnden icke räknar med att någon så väsentlig förändring av förhållandena på ifrågavarande område skall kunna åstadkommas, att därav kan följa någon avgörande förbättring av föreningens möjligheter att fortsätta linberedningsverksamheten.

Ej heller jag har — med utgångspunkt från det föreliggande materialet och en bedömning av marknadsförhållandena på området — kunnat finna någon möjlighet till ekonomiskt försvarbara åtgärder för att fortsätta föreningens verksamhet. Vid sådant förhållande har jag ansett det angeläget att — i likhet med vad fallet varit vid tidigare företagna nedläggelser av lin- och hamperedningsverk — pröva olika möjligheter att genom statliga åtgärder mildra verkningarna av en avveckling.

Vad därvid först angår föreningens framställning beträffande återbetalningen av föreningen beviljade lån ur hemslöjdslånefonden vill jag erinra om att riksdagen år 1951 (prop. 1951: 192, JoU 47, rskr. 379) medgav Kungl. Maj:t befogenhet att vid nedläggande av lin- och hamperedningsverk vid behov kunna utfärda förklaring, att krav på återbetalning av statens fordringar icke skall framställas förrän i samband med likvidation av vederbörande företag och att de av staten lämnade lånen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos företaget. Med stöd av detta medgivande utfärdade Kungl. Maj:t i november 1953 dylik förklaring i samband med nedläggandet av linberedningsverket i Gimo. Någon anledning att i fråga om beredningsverket i Mellansel tillämpa andra principer för bevakningen av statens fordran än som skedde i fråga om det redan nedlagda verket i Gimo synes mig ej föreligga. De tillgängliga uppgifterna rörande föreningens ekonomi visar, att ett konkursförfarande blir oundvikligt, därest statens fordringar hos föreningen göres gällande som likaberättigade. Med hänsyn bl. a. till de sär-

skilda kostnader, förlustrisker och andra olägenheter, som är förenade med en konkurs, anser jag i likhet med nämnden det önskvärt, att sådan undvikes. Då grunderna för det fortsatta stödet åt lin- och hampodlingen varit föremål för prövning av riksdagen år 1956, varvid förutsatts en fortsatt verksamhet vid linberedningsverket i Mellansel, synes det emellertid tveksamt, om nyssnämnda medgivande fortfarande äger giltighet. Kungl. Maj:t bör därför enligt min mening hos riksdagen inhämta medgivande att beträffande statens fordringar hos föreningen utfärda dylik förklaring.

I särskild framställning har föreningen anhållit om förklaring, såvitt angår kronans rätt, att föreningens fordringar hos odlare till följd av utsädesleveranser för 1956 års linodling må avskrivas av föreningen. Föreningen har därvid åberopat, att indrivningsåtgärder skulle mötas av genfordringar, överstigande sagda utsädesfordringar, ävensom framhållit det oriktiga i att göra gällande utsädesfordringarna, när odlarna med anledning av föreningens driftsinställelse ej kan tillgodogöra sig 1956 års skörd av linhalm. För egen del finner jag det rimligt, att Kungl. Maj:t av riksdagen erhåller bemyndigande att utfärda nu avsedd förklaring. Därvid bör dock förutsättas, att föreningen skall träffa i det följande närmare berörd uppgörelse med samtliga sina odlare om kvittning av deras anspråk på att föreningen skall mottaga linhalm av 1956 års skörd.

Av vad som förut anförts torde framgå, att man måste räkna med att vid avveckling av beredningsverket i Mellansel de föreningen beviljade statslånen icke kan gäldas. Liksom skett vid tidigare företagen avveckling av lin- och hampberedningsverk bör Kungl. Maj:t av riksdagen bemyndigas att avskrivna oguldna belopp. Jag förutsätter därvid att — såsom föreningen också förutsatt i sin preliminära balansräkning och nämnden förordat — det av medlemmarna inbetalade insatskapitalet vid likvidationen icke inräknas bland fordringarna hos föreningen.

Vad därefter angår föreningens framställning om ändring av grunderna för utbetalning av det särskilda stödet till linodlingen i Norrland för 1956 års skörd vill jag framhålla följande.

Föreningen har för år 1956 tecknat kontrakt om odling av 435 hektar spånadslin. Skörden uppskattas till omkring 3 500 kilogram frörepad halm och 400—450 kilogram frö per hektar. Totalskörden av halm beräknas motsvara ett särskilt pristillägg av tillhoppa 165 000 kronor. Enär föreningen inställt driften vid beredningsverket och icke kommer att mottaga årets linskörd — vilken sålunda ej kan beräknas komma att i nämnvärd omfattning användas för framställning av linfiber — kommer angivna pristillägg icke att utgå.

Med hänsyn till att det särskilda stödet till föreningen är avsett att i hudsak komma odlarna till godo, finner jag det rimligt, att föreningens odlare får angivna stöd i annan form än såsom särskilt pristillägg. Föreningens av remissmyndigheterna tillstyrkta förslag om ett bidrag av 300 kronor per hektar enligt kontrakt odlad areal, som icke kontraktsenligt blivit utdömd, synes mig utgöra en godtagbar lösning. Av 1956 års skörd beräknas

eljest kunna utvinnas endast 300—340 kronor per hektar vid försäljning av fröet. Om härtill lägges det föreslagna arealbidraget samt det belopp av 195 kronor per hektar, som motsvarar den förut förordade eftergiften i fråga om odlarnas skuld till föreningen för utsäde, torde odlarna för 1956 års linskörd kunna erhålla ett bruttoutbyte av omkring 800 kronor per hektar. Förlusten för odlarna skulle sålunda vid jämförelse med det normala bruttoutbytet av ungefär 1 000 kronor per hektar icke bli alltför kännbar. Såsom förutsättning för utbetalningen av sagda arealbidrag liksom för den tidigare förordade eftergiften, såvitt angår kronans rätt, i fråga om odlarnas utsädesskuld till föreningen bör emellertid gälla, att — såsom nämnden föreslagit — föreningen skall träffa uppgörelse med alla sina odlare om att de mot erhållande av sagda arealbidrag och eftergift fritager föreningen från den av stadgar och odlingskontrakt härflytande förpliktelser mot odlarna i fråga om omhändertagandet av 1956 års linskörd. Det förutsattes givetvis vidare, att särskilt pristillägg icke kommer att utbetalas för någon del av den linfiber, som härrör från odlingar, för vilka nyssnämnt arealbidrag utgått. Arealbidragen bör bestridas ur de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anvisade medel, vilka ingår i reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Liksom fallet tidigare varit vid nedläggandet av lin- och hamperedningsverk, synes det enligt min mening — med hänsyn till de särskilda omständigheter, som är förknippade med nedläggandet av driften vid mellanselverket — vara motiverat, att åtgärder vidtages för att för personalen mildra följderna av nedläggelsen. Sålunda bör alla möjligheter prövas att snabbt omplacera personalen i annan verksamhet. Därest fråga skulle uppstå om stöd i form av viss ekonomisk ersättning till arbetstagare, som ej kunnat beredas sysselsättning, synes denna böra tagas upp till behandling i annat sammanhang. Det torde böra uppdragas åt arbetsmarknadsstyrelsen att i samråd med jordbruksnämnden närmare följa utvecklingen.»

Utskottet. På grund av ett betydande prisfall på lin och linprodukter har förutsättningarna för den svenska linhanteringen avsevärt försämrats sedan riksdagen i mars detta år (JoU 6, rskr 130) fastställde grunderna för det fortsatta statliga stödet åt linodlingen. Orsakerna till priset är dels ett sjunkande världsmarknadspris på linfiber, dels en ökad priskonkurrens från vissa östeuropeiska stater i fråga om linnevaror. För Föreningen Norrlandslin u. p. a. har till dessa allmänna förhållanden kommit tvenne omständigheter, som bidragit till att ytterligare försämma dess ställning, nämligen att de senaste åren givit dåliga linskördar och att det visat sig omöjligt att finna kompetent efterträdare till föreningens bortgångne driftsledare. I denna situation har föreningen bedömt fortsatt verksamhet vid dess linberedningsverk i Mellansel såsom enbart förlustbringande och därför beslutat träda i likvidation. I föreliggande proposition har Kungl. Maj:t föreslagit vissa statliga åtgärder för att mildra konsekvenserna av ett nedläggande av driften vid sagda linberedningsverk.

De i propositionen framförda förslagen avser bl. a., att Kungl. Maj:t skall medgivas förklara att krav på återbetalning av statens fordringar hos föreningen — uppgående till ett sammanlagt belopp av cirka 1 156 000 kronor — ej skall framställas förrän i samband med föreningens likvidation och att statens rätt skall göras gällande efter övriga fordringar hos föreningen. Ehuru utskottet är medvetet om att en förklaring av angiven innebörd måste antagas medföra, att staten icke erhåller täckning för någon del av sin fordran, vill utskottet likväl ej motsätta sig bifall till Kungl. Maj:ts framställning i denna del utan tillstyrker, att samma förfarande skall tillämpas beträffande Mellansel som tidigare med riksdagens medgivande tillämpats vid avvecklingen av linberedningsverket i Gimo. I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet även, att de statliga fordringar hos föreningen, som kommer att kvarstå oguldna efter likvidationens slutförande, må helt avskrivas.

Genom nedläggandet av linberedningsverket i Mellansel vidkännes föreningens odlare en icke obetydlig ekonomisk förlust. De av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna för att minska denna förlust finner utskottet sig böra tillstyrka. Utskottet biträder sålunda förslagen, att Kungl. Maj:t skall medgivas avgiva förklaring, såvitt anser statens rätt, att föreningen må avskriva sina fordringar hos odlarna för utsädesleveranser för 1956 års odling ävensom att det särskilda pristillägg, som enligt riksdagens beslut tidigare i år skall utgå till den norrländska linodlingen, skall omvandlas till ett arealbidrag å 300 kronor per hektar kontrakterad odlingsjord. Liksom Kungl. Maj:t förutsätter utskottet därvid, att föreningen skall träffa uppgörelse med alla sina odlare om att de mot erhållande av nyssnämnda eftergift och arealbidrag fritager föreningen från dess förpliktelser mot odlarna beträffande omhändertagandet av 1956 års linskörd.

Vad i övrigt uttalats i propositionen föranleder ingen erinran från utskottets sida. Utskottet vill emellertid understryka angelägenheten av att åtgärder vidtages för att snarast möjligt omplacera den genom linberedningsverkets avveckling friställda arbetskraften och på andra sätt mildra verkningarna för personalen av driftens nedläggande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t att enligt i huvudsak de grunder och förutsättningar, som angivits i det föregående,

1) förklara

att krav på återbetalning av statens fordran på grund av Föreningen Norrlandslins u. p. a. lån ur hemslöjdslånefonden icke skall framställas förrän i samband med föreningens likvidation och att denna statens fordran vid likvidationen skall göras gällande med rätt efter övriga fordringar hos företaget.

att, såvitt angår kronans rätt, hinder icke skall föreligga för Föreningen Norrlandslin u. p. a. att avskriva sina fordringar hos odlare för utsädesleveranser till 1956 års odling;

2) i mån av behov avskriva Föreningen Norrlandslin u. p. a. ur hemslöjdslånefonden beviljade lån,

3) av de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anvisade medel, vilka ingår i det å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, till Föreningen Norrlandslins u. p. a. odlare utbetala 300 kronor per hektar enligt kontrakt med föreningen år 1956 odlad linareal, vilken icke kontraktens enligt blivit utdömd.

Stockholm den 13 november 1956

På jordbruksutskottets vägnar:

PER EDVIN SKÖLD

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Jon Jonsson*, Bertil Andersson, Eskilsson, Bror Nilsson*, Johan Persson, Mossberger, Uno Olofsson*, Gunnar Berg* och Sigfrid Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Johnsson i Kastanjegården*, Anthby, Jonsson i Strömsund, Sköld, Ahlsten, Agerberg, Lindström*, Svensson i Vä, Jönsson i Gärds köpinge och Johanson i Västervik*.

* Ej närvarande vid justeringen.